

Gebiedsplan Natuurlandgoed Zonnestraal

Werksessie 30 november 2023 – Natuur en Klimaatadaptatie

Natuur en Klimaatadaptatie

1. Welkom
2. Wat brengt jou hier?
3. Waarom een nieuw gebiedsplan?
4. Samen rond de kaart
5. Vervolgstappen

1. Welkom – Wouter Groote

Wouter Groote heet alle aanwezigen welkom en geeft een korte toelichting op het gebiedsplan. Het plan geeft voor een langere termijn richting aan ontwikkelingen op het landgoed. Het geeft aan welke problemen en kansen er zijn en hoe deze op een integrale manier opgepakt kunnen worden. Het vormt een onderlegger voor een nieuw op te stellen bestemmingsplan (dat vanaf 2024 overigens omgevingsplan heet).

Meer informatie is te vinden op de website voor het gebiedsplan: www.natuurlandgoedzonnestraal.nl.

Voor het opstellen van het gebiedsplan wordt een participatieproces doorlopen, zodat alle belanghebbenden mee kunnen denken. We organiseren verschillende themasessies (gesprekstafels):

- Gezondheid (Life Science Center)
- Regeneratieve landbouw en food
- Wonen, werken en zorg (Thuis op het landgoed)
- Cultuurhistorie
- Natuur en klimaatadaptatie
- Bewonersbijeenkomsten (op Zonnestraal wonen circa 90 huishoudens in verschillende vormen)

De themasessies hebben inmiddels allemaal plaatsgevonden. Het onderwerp van vanavond is de laatste in de rij. Voor bewoners zijn 3 verschillende bijeenkomsten georganiseerd. Alle verslagen zijn terug te lezen op de website. Ook is een agenda opgenomen, waar nieuwe bijeenkomsten en andere belangrijke momenten die een rol spelen in het proces te vinden zijn.

Aan de hand van deze bijeenkomsten en alle plannen en ideeën van betrokkenen stelt Zonnestraal een concept gebiedsplan op. Zodra dit klaar is, wordt het tijdens een publieksevenement voorgelegd aan een brede groep belanghebbenden. Ook organiseren we terugkomsessies met de verschillende gesprekstafels om de inhoud nader af te stemmen. Een aangepast concept wordt vervolgens voorgelegd aan de gemeente Hilversum, zodat zij deze inhoud mee kunnen nemen bij het opstellen van een nieuw omgevingsplan (oude naam: bestemmingsplan). Dat nieuwe omgevingsplan geeft uiteindelijk de ruimtelijke voorwaarden aan waaronder Zonnestraal de toekomst tegemoet kan gaan. Voor het zover is, stelt de gemeente eerst een Gebiedskader vast. Dit kader omvat een inventarisatie van al het beleid en richtlijnen – van Europees tot gemeentelijk – die van toepassing zijn op het landgoed. Dit gebiedskader wordt op 16 januari 2024 besproken in de gemeenteraad van Hilversum. Nadere informatie hierover is terug te vinden [in de agenda](#) op onze website.

2. Wat brengt jou hier?

Voor deze avond hebben we een aantal mensen en organisaties uitgenodigd die actief en/of bekend zijn met natuur en klimaat in Hilversum of – specifiek – op Zonnestraal. Ook andere belangstellenden waren welkom. De deelnemers van deze avond hebben een diverse achtergrond: natuurgidsen IVN, vrijwilligers bij GNR, vrijwilligers op landgoed Zonnestraal, vrijwilligers op landgoed de Hoorneboeg, KNNV (Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging), Stichting Behoud Gooise Heide, Hilversum 100, leden volgwerkgroep, betrokkenen bij kunst en cultuur op landgoed Zonnestraal, Stichting Gaia Nederland, Bewonersvereniging Zonnestraal en diverse bewoners van Zonnestraal en omgeving.

3. Waarom een nieuw gebiedsplan? – Wouter Groote

Een aantal aanleidingen spelen een belangrijke rol:

- **Convenant:** In 2018 heeft Zonnestraal een aantal afspraken over het landgoed vastgelegd in een convenant. Daarin is opgenomen dat zowel de eigenaren als de gemeente optreden als 'site-holders' van Zonnestraal. Dit houdt in dat, ieder vanuit onze eigen verantwoordelijkheid, beide partijen aangesproken kunnen worden op het behoud, het management en de verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling en instandhouding van Zonnestraal. Aanvankelijk met de bedoeling om voorgedragen te worden als Unesco monument.
- **Duurzame instandhouding:** Het plan is gericht op de instandhouding van de bijzondere cultuurhistorische, landschappelijke en natuurwaarden. We zoeken naar een oplossing voor de langere termijn. Hoe kunnen we dat het beste voor elkaar krijgen?
- **Andere tijden, nieuwe vragen:** Het plan formuleert een eigentijds concept geïnspireerd op de historische waarden. De geschiedenis van Zonnestraal is sterk verbonden met gezondheidszorg. Welke huidige maatschappelijke vragen sluiten hierbij aan?
- **Herstel samenhang van het landgoed:** De samenhang van het landgoed ontbreekt op meerdere plekken, historische structuren en routes zijn doorsneden en functionele relaties missen. Hoe kunnen we dat weer herstellen? Hoe kan het landgoed als één geheel gaan voelen en functioneren? We richten ons hierbij ook op sociale samenhang en het gevoel van rust en veiligheid
- **Biodiversiteit staat onder druk:** Net als in de rest van de wereld (klimaat) met ook landelijke thema's (verzuring en verdroging met natte periodes). Maar ook hele lokale thema's met specifieke verstoring door veel verkeer en auto's en recreatieve druk met een relatief groot aantal loslopende honden.
- **Financieel perspectief:** Voor een duurzame instandhouding van het totale landgoed (zowel fysiek als wat betreft concept en programmering) is het nodig om over voldoende financiële middelen te beschikken. Het doel van Zonnestraal is niet om de winst te maximaliseren, maar het zoeken naar een toekomst die ook in financieel opzicht gezond is.

Thuis op het landgoed

3. Waarom een nieuw gebiedsplan?

- Convenant
- Duurzame instandhouding
- Andere tijden, nieuwe vragen
- Herstel samenhang landgoed
- Biodiversiteit staat onder druk
- Financieel perspectief

Oude waarden, nieuw concept

We werken toe naar een toekomst waarin Zonnestraal een plek wordt waar je gezond, gelukkig en langer leeft. De zogenaamde 'Blue zones' inspireren ons daarbij.

Ook bouwt het voort op het verleden van het landgoed en richten we ons op veerkracht, zingeving, een verbonden gemeenschap, gezamenlijk zorg en de waarde van natuur vanwege onder meer haar helende werking. We zoeken naar manieren om preventie en gezond blijven hier een plek te geven.

Principes als preventieve, integrale en positieve gezondheid en holistische zorg sluiten hierbij aan. We hebben gesprekken met diverse personen en organisaties die vanuit deze invalshoeken actief zijn en onderzoeken samen met hen naar welke stip op de horizon we kunnen toewerken.

Welke thema's onderscheiden we?

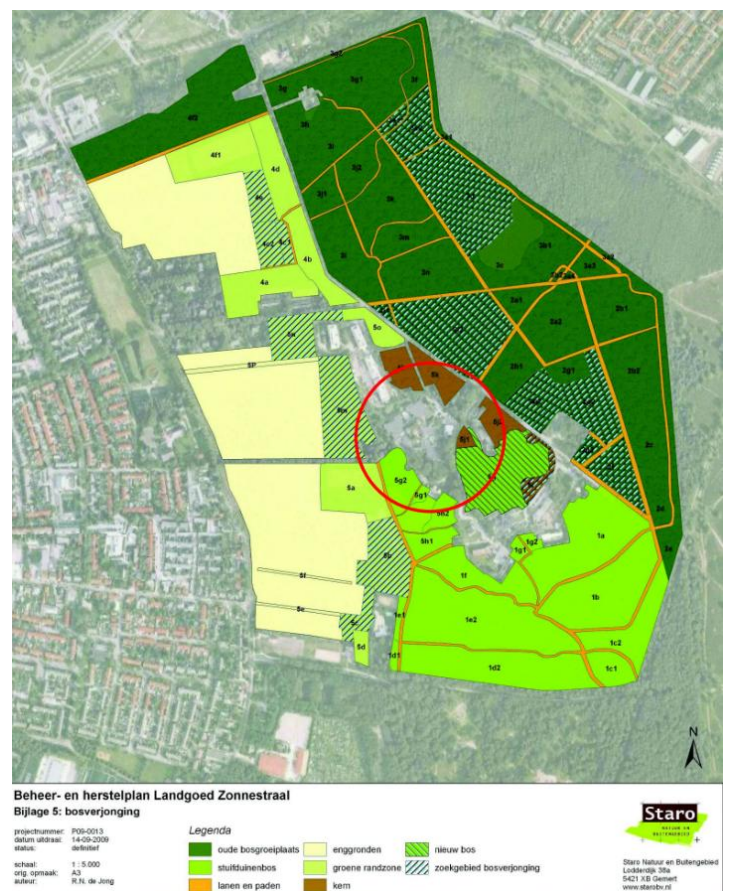
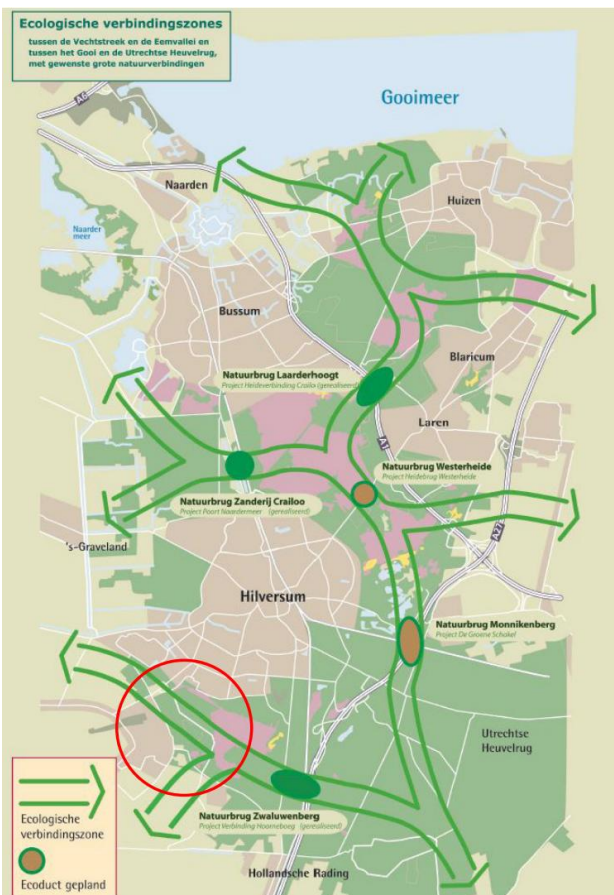
- **Sense of place:** Het rijke verleden van Zonnestraal is nog steeds zichtbaar. Deze unieke en bijzondere kwaliteiten brengen we graag opnieuw tot leven. We zoeken naar een samenhang op het landgoed met een maatschappelijke betekenis waar mensen zich weer mee verbonden voelen en die hun basis

vinden in de verhalen van alle tijdslagen: vanaf de oorsprong van het landschap tot en met de periode van het sanatorium.

- **Sense of Nature:** We zetten in op het herstel van de bossen, de heide en de landbouwgebieden tot een veerkrachtig systeem. Zodat de natuur een gezonde toekomst krijgt en we ervan kunnen blijven genieten.
- **Sense of Health:** We willen verkennen hoe we gezonder, langer en gelukkiger kunnen leven. Veerkracht, welzijn en zingeving spelen daar een belangrijke rol in, naast aandacht voor ziekte en herstel. Dat noemen we 'positieve gezondheid'. Ook de 'Blue Zones' inspireren ons.

Sense of Nature: aandachtspunten

1. **Zonnestraal vormt een belangrijke natuurverbinding op de overgang van droog en nat -** Het overgrote deel van het grondgebied van Zonnestraal is 'groen' en staat via ecologische verbindingzones in verbinding met natuurgebieden in de omgeving en/of kan daar een belangrijke schakel in vormen voor de toekomst.
2. **De natuur op het landgoed lijdt onder drukte, verdroging, willekeurig gesitueerde bebouwing, stikstof en de schorskever** – het laat de kwetsbaarheid van het gebied zien, onder meer door het grote aantal naaldbomen die het op het moment erg moeilijk hebben en uiteindelijk grotendeels zullen verdwijnen.
3. **Vooral op de overgang tussen het bos en de enggronden ('zoom') is natuurwinst te halen.** De overgang tussen de enggronden (landbouw) en het bos (natuur) is nu vrij hard maar heeft een grote potentie voor meer biodiversiteit (ook in relatie met hogere grondwater naar de randen toe).
4. **Ook meer natuurinclusieve landbouw kan bijdragen aan biodiversiteit.** Gebruik is (op een klein gedeelte na) nu intensief zonder rekening te houden met natuur.
5. **Daarbij ook kijken of we het water op het landgoed beter kunnen vasthouden**

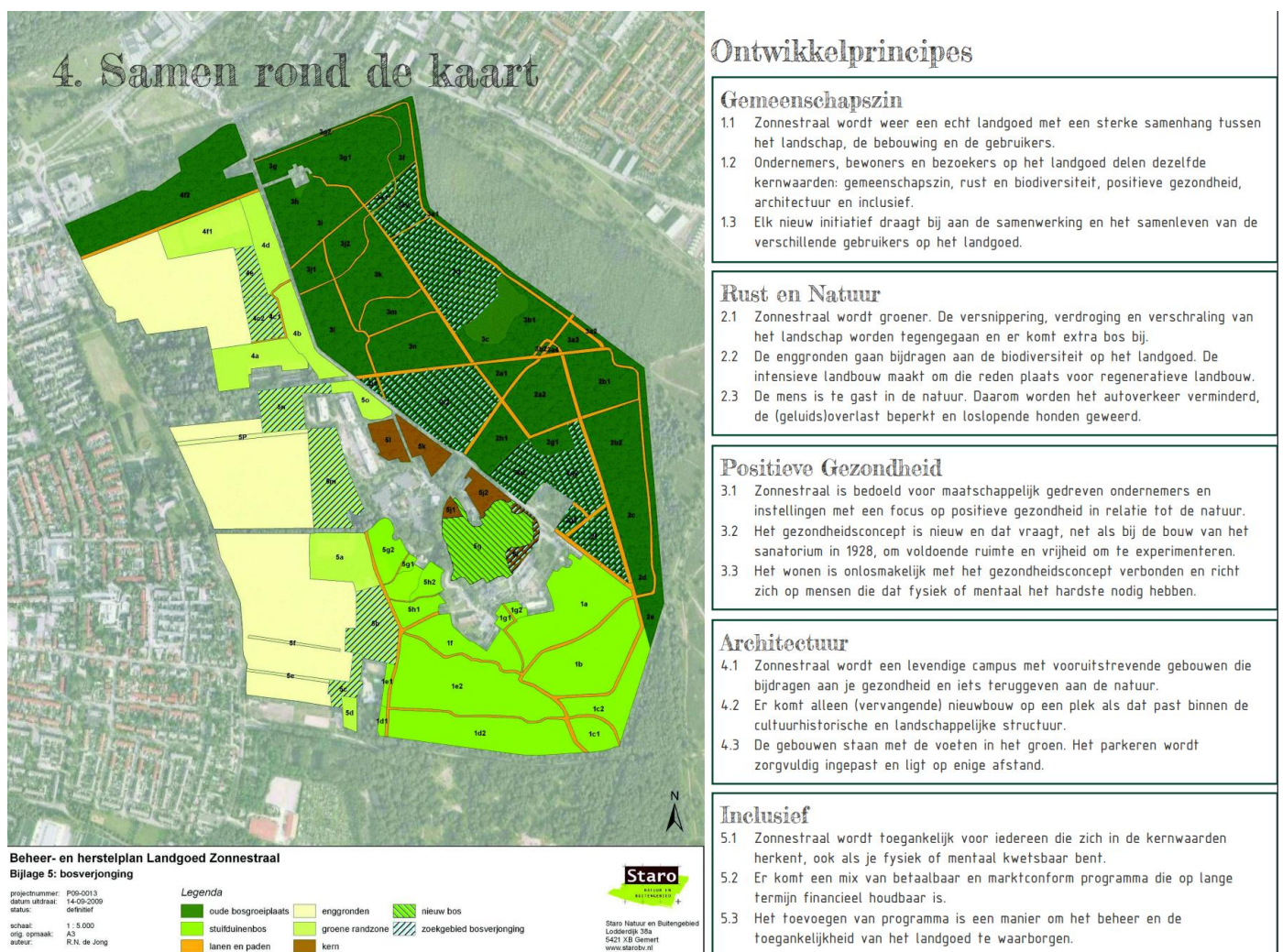

4. Samen rond de kaart

Uit de sessies en gesprekken die ondertussen zijn gevoerd, is een aantal ontwikkelprincipes tot stand gekomen.

In de presentatie is een aantal plattegronden met inventarisaties door [De Bosgroepen](#) opgenomen. Je vindt ze aan het einde van dit verslag. Ze zijn ook online te vinden via onze website (link). De Bosgroepen is een coöperatie waarin eigenaren van onder meer landgoederen samenwerken en zich door professionals kunnen laten adviseren over duurzaam natuurbeheer. Zonnestraal heeft de Bosgroepen opdracht gegeven voor het houden van diverse inventarisaties (die tevens nodig zijn in verband met diverse subsidies voor behoud van natuur en landschap). Ook adviseren zij in het kader van bosbeheer. De inventarisaties vormen hier een onderlegger voor.

Op de korte termijn wordt een aantal acties ondernomen die niet langer kunnen wachten. De kwaliteit van een groot aantal bomen op de rand met de enggronden is bijvoorbeeld zodanig slecht dat in de komende winter hier moet worden gedund (bomen worden gerooid). Ons doel is om het geheel gezonder te krijgen. Voor de langere termijn willen we met de Bosgroepen een nauwgezette visie opstellen.

Wat leeft er bij jullie?

Vragen en reacties:

Kan GNR helpen met kennis en ondersteuning?

GNR heeft aangegeven graag met Zonnestraal af te stemmen en we hebben onderling contact. De Bosgroepen speelt hierin ook een belangrijke rol: zij ondersteunen soms ook GNR (en ook De Hoorneboeg). Bij de Bosgroepen is brede expertise aanwezig.

Is het mogelijk een integraal advies te krijgen van de Bosgroepen waar alle aspecten van het gebiedsplan in worden afgewogen?

De werkwijze van de Bosgroepen is gebaseerd op integraliteit. De Bosgroepen wordt gevraagd mee te denken en adviseren over de visie voor het gebiedsplan. De uitkomsten van deze werksessie wordt ook met ze besproken. We gaan kijken of ze ook in een vervolgstap ook aanwezig kunnen zijn en hun input kunnen geven. In de fasering kunnen wellicht een aantal pilots worden opgenomen, wordt als suggestie meegegeven.

Binnenkort begint de dunning van de bomenrij langs de afscheiding met de enggronden. Dit gebeurt op basis van advies van de Bosgroepen. De volgende punten kwamen naar voren:

- In deze afscheiding zitten veel vogels. Als daar veel wordt weggehaald, wordt het moeilijk voor hen.
- Monocultuur maakt natuur (zoals bossen met fijnsparren) kwetsbaar. Soorten hebben vaak dezelfde leeftijd (wat natuurlijke verjonging bemoeilijkt) en een ziekte grijpt snel om zich heen.
- Soorten die afhankelijk zijn van deze bossen, kunnen zich niet goed aanpassen als veel bomen in een keer verdwijnen. Zoals roofvogels die in naaldbomen nesten hebben (bijvoorbeeld sperwers, havikken en buizerds).
- Beter dan dunnen op grote schaal, is pluksgewijs en gefaseerd dunnen. Afgestemd op de plekken waar de nesten zich bevinden. De dunning op zich is overigens ook al verstorend voor de vogels (geluid en activiteit).
- De Roofvogelwerkgroep (werkgroep van de Vogelwerkgroep) kan, ook voor deze situaties, inventarisaties doen en bevindingen doorgeven aan het beheer. Dat doen ze ook voor GNR. In de uitvoering kan er vervolgens overigens nog van alles misgaan, het blijft kwetsbaar.
- Meerdere mensen gaven aan graag aanwezig te zijn op een informatie-avond over de dunning. Zonnestraal zorgt ervoor dat alle aanwezigen van vanavond een uitnodiging ontvangen. Ook plaatsen we hem in onze agenda op de website.

Hoe is op dit moment het toezicht en handhaving van de bosgebieden georganiseerd op Zonnestraal?

Op dit moment is er geen toezicht of handhaving in de bosgebieden aanwezig. GNR werkt met boswachters (Boa's die ook mogen bekeuren, maar alleen op grondgebied GNR). Op Zonnestraal worden ook Boa's ingezet, maar niet in de natuur-bosgebieden. Dit wordt steeds actueler, omdat het steeds drukker wordt.

Kunnen de maisakkers op de enggronden worden omgevormd in een meer natuur-inclusieve landbouw zoals Landgoed De Rading?

Deze gedachte leeft onder meer betrokkenen en ook bij Zonnestraal. De agrarische ondernemers van de enggronden zitten daarom samen met een aantal andere ondernemers en initiatiefnemers rond de tafel, onder leiding van Eva Vos. Ze stellen een inhoudelijke visie op over dit gebied met regeneratieve landbouw als uitgangspunt.

In en rond Zonnestraal lopen veel honden los in de natuur. Dat zorgt voor verstoring. Er kwamen verschillende vragen, knelpunten en mogelijke oplossingen naar voren:

- Honden brengen op meerdere manieren verstoring met zich mee. Genoemd wordt dat de verwachting is dat, zonder ingrijpen, over 10 jaar alle natuurwaarden op de heide zijn verdwenen.
- Het probleem is het grote aantal honden, vaak in groepen (hondenuitlaat-services), het feit dat ze los lopen en dat veel mensen met de auto naar het natuurgebied rijden.

- Ook waar honden niet los mogen lopen, gebeurt dit vaak wel. Omdat er geen toezicht of handhaving is, zal dit niet afnemen.
- Is er wel eens nagedacht over het expliciet vermelden van een hondenverbod? Ja, daar denken we wel eens over na. De druk en verstoring lijkt steeds meer toe te nemen. Het is belangrijk om te kijken hoe we dit kunnen reguleren.
- Informeren kan helpen bij bewustwording onder hondeneigenaren.
- Op Einde Gooi mag je alleen met je hond aan de lijn wandelen. Daar leeft nog wel veel wild. Op Zonnestraal zijn nauwelijks nog soorten als reeën en eekhoorns te zien.

Over verstoring door auto's kwamen verschillende vragen, knelpunten en mogelijke oplossingen naar voren:

- Verplaatsen van een deel van de parkeerplaatsen naar de randen kan een deel van het probleem oplossen. Niet alle gebruikers hoeven in het hart van het landgoed te parkeren, zoals honden-eigenaren.
- Verplaatsen van een aantal functies naar de randen kan ook bijdragen aan meer rust in het hart van het landgoed. Daar wordt in het gebiedsplan ook aandacht aan besteed.
- Betaald parkeren kan ook een deel van de oplossing bieden. Het kan het probleem alleen ook verschuiven naar andere gebieden op Zonnestraal.
- Het is nu niet bekend welke functies/gebruikers een groot aandeel hebben in de druk van verkeer en parkeren. Om tot passende oplossingen te komen, zou dit onderzocht kunnen worden.

Kan het resultaat van de plannen betekenen dat natuur wordt ingewisseld door bebouwing?

Ja, dat is mogelijk. Het huidige bestemmingsplan geeft daartoe de ruimte. Zoals we er nu tegenaan kijken is dat we het totaal aan bouwrecht dat het huidige bestemmingsplan mogelijk maakt, niet terug willen laten komen in het nieuwe bestemmingsplan. Bovendien willen we bouwruimte verschuiven aan de randen. Zo kan de natuur meer de ruimte krijgen en is er minder verstoring in de kwetsbare delen.

De ambitie is gericht op meer rust, groen en biodiversiteit. Om dit mogelijk te maken, is een ontwikkeling nodig die ook voldoende middelen genereert om de natuur daadwerkelijk de ruimte te geven en te beheren daar waar nodig. Er zijn subsidies die dit ondersteunen, maar die beslaan slechts een gering percentage van de uiteindelijke investeringen en onderhoudskosten. Ook de kwaliteit van de monumenten en de buitenruimte vraagt om een sterke financiële impuls. We moeten daarom zoeken naar economische dragers die het mogelijk maken om het geheel aan landgoedwaarden een gezonde toekomst te geven. Het gebiedsplan is niet gericht op het maximaliseren van economische winst. Economische dragers zijn wel belangrijke middelen om de verschillende doelen voor het landgoed mogelijk te maken. We zoeken daarin steeds naar een balans tussen natuur, landschap, cultuurhistorie en maatschappelijk relevante doelen.

Een voorbeeld is het plan dat we aan het onderzoeken zijn of woonruimte voor autistische jongeren gecombineerd kan worden met de toekomstige zorgvraag voor dementerenden. Daar betrekken we ook de ideeën die vormkrijgen over positieve gezondheid en regeneratieve landbouw. Er zijn veel kruisbestuivingen mogelijk, zodat ook zorg-gerelateerde bebouwing geïntegreerd kan worden met aspecten als landbouw, natuur en sociale samenhang.

Opmerkingen ten aanzien van verdroging:

- We zoeken naar manieren om meer water vast te houden in het gebied, bijvoorbeeld aan de lager gelegen randen.
- Verdroging heeft een grote invloed op de biodiversiteit.
- De grondwaterstand is in sommige periodes slecht (laag), over de gehele linie vormt de grondwaterstand een groot probleem voor de biodiversiteit.
- In het Spanderswoud (hoger gelegen gebied) wordt water vastgehouden in een kunstmatige poel (bodem is afgezet met leem). Van grote betekenis voor bijvoorbeeld salamanders.
- Zowel de kwantiteit als de kwaliteit van water zijn van belang: grondwater is kalk- en ijzerrijk en heeft een veel betere kwaliteit dan het verzuurde regenwater

- Water is een specialistisch vakgebied. In het kader van het gebiedsplan is er contact met Vitens en de Bosgroepen over dit onderwerp.

Wat is het uitgangspunt ten aanzien van de natuur?

- Een kenmerk van heide is bijvoorbeeld dat de grond arm is en het weinig biodiversiteit heeft. Gaat de visie uit van hoe het vroeger was? En zo ja, hoe ver kijk je dan terug?
- Een aantal natuurvormen, zoals een voedselbos, zijn meer gelaagd en maken het ook gemakkelijker om water vast te houden. Is dat een optie of richting om naartoe te groeien?
- Wat dat betreft kun je ook kijken of je op zoek kunt gaan naar toepassingen van natuur die in diverse opzichten toekomstperspectief hebben (financieel, natuur, gebruik, materiaal, programmering). Ook bestaande agrariërs kunnen hier misschien op anticiperen. De natuur als extra waarde. Zoals in de periode van het sanatorium de natuur ook een rol speelde in het geheel.

Het gebied aan de rand van Zonnestraal (de enggronden) voelen nu niet als onderdeel van het landgoed

Het lijkt nu inderdaad een geheel eigen gebied en niet verbonden. Dit is een deel van de opgave voor het gebiedsplan. We richten ons op integratie van alle gebieden op Zonnestraal, dus inclusief de enggronden. Zowel wat betreft structuur, gebruik en beleving.

Is het mogelijk om een bijeenkomst te organiseren waarin natuur en regeneratieve landbouw worden geïntegreerd?

Beide onderwerpen hebben veel raakvlakken en worden in het gebiedsplan integraal opgenomen. Tijdens het publieksevenement – dat we organiseren rondom het concept voor het gebiedsplan – komen alle onderwerpen aan de orde en kunnen alle gesprekspartners met elkaar kennismaken en afstemmen. Uiteindelijk zitten tussen alle gespreksthema's en initiatieven raakvlakken, omdat integraliteit steeds het uitgangspunt is.

Is het mogelijk om aan te schuiven bij andere themagroepen?

Het merendeel van de werksessies is achter de rug. De verslagen hiervan zijn te lezen via onze website. Na het publieksevenement organiseren we opnieuw 'terug'sessies voor feed-back en nadere uitwerkingen. Zodra deze data bekend zijn, komen ze op onze website te staan en kun je je aanmelden als je interesse hebt om deel te nemen.

Verder ideeën en opmerkingen

- Muziekfestivals zijn ook verstorend. GNR-gebieden mogen tussen zons-ondergang en zonsopgang niet betreden worden om de dieren rust te bieden die nodig is. Waarom op Zonnestraal wel?
- Een groter gemeenschapszin kan helpen bij de bewustwording over het eigen handelen en hoe dit effect kan hebben op bijvoorbeeld de natuur of andere gebruikers.
- Wordt in de visie ook het onderwerp recreatie meegenomen? Zoals mountainbiken, wandelen en evenementen? Dat onderwerp komt nog niet heel erg naar voren in de presentatie.
- Idee: Bordjes bij entree Zonnestraal over landgoed.
- Idee: enquête houden onder gebruikers wbt beleving en gebruik
- Idee: inventarisatie onder betrokken wat betreft wensbeelden voor de toekomst (bv 15 jaar): wat zie je voor je?

